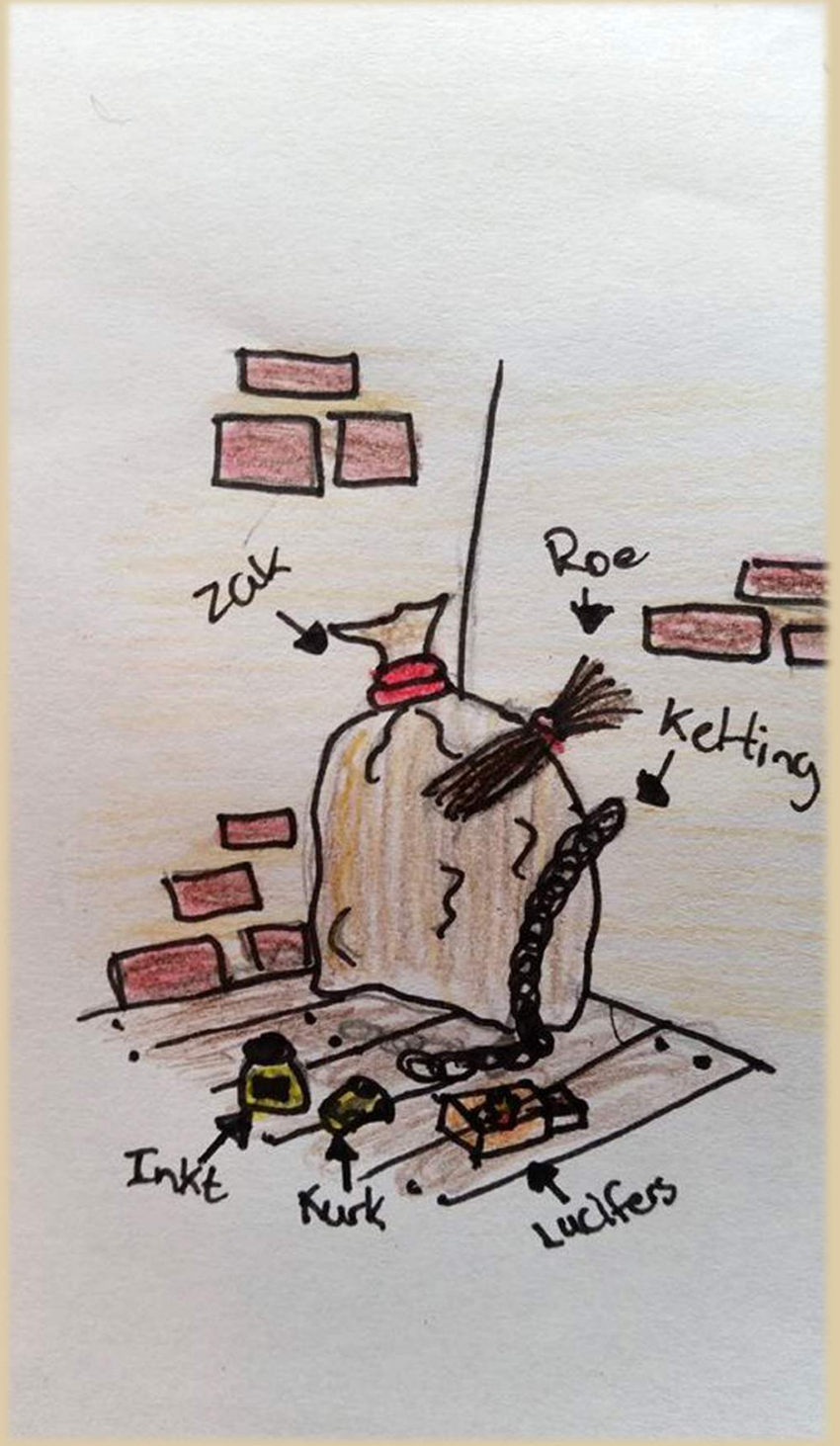

a Sinterklaas in Nederland

b Zwarte Piet

c Puzzels en Wedstrijden

Speciaal ontwikkeld voor de bovenbouw van de basisschool en de onderbouw van het Voortgezet Onderwijs.

1e jaargang

Sinterklaas in Nederland (een overzicht door de eeuwen heen)

In Nederland begint de verering van Sint Nicolaas in 1183. De eerste vermelding van een echt Sinterklaasfeest vinden we in 1360. Kinderen hebben vrij en er is sprake van lekkernijen. Tijdens de viering van Sint Nicolaas liepen in de optocht vaak zwartgemaakte duivels mee die zware rammelende kettingen meedroegen om hun middel of aan hun benen. Die kettingen waren om te laten zien dat niet de duivels de baas waren, maar Sint Nicolaas. Dat moest ook niet omdat duivels gemeen kunnen zijn. Zij werden dan ook geketende duivels genoemd.

In de zestiende eeuw verbiedt de Protestantse kerk dit (Katholieke) sinterklaasfeest. Maar het was niet (alleen) Katholiek. De gebruiken (zowel Germaans als Christelijk) waren zo gewend dat het volk ze niet wilde opgeven. Het feest verplaatste zich van het openbare leven naar de huiskamer, maar bepaalde onderdelen, zoals het geraas (dat is lawaai en herrie maken), waarschijnlijk met kettingen, zoals in 1659 beschreven wordt, bleven behouden.

Het is waarschijnlijk dat ook andere elementen zoals het gebruik om het gezicht van de helper van Sint Nicolaas zwart te maken zich binnenshuis bleven voortzetten. In de loop van de 18e eeuw zien we dat deze zaken meer en meer in bronnen beschreven worden.

Dat het Sint Nicolaasfeest onder druk kwam te liggen in de Middeleeuwen zien we terug in een boek uit 1679: ‘Swart register van duysent sonden’.

Zonde nummer 464 beschrijft het volgende:

"Sondigen soodanige ouders, die ledematen zijnde/nochtans op seeckere tijdt des jaers voor hare kleyne kinderen eenige snoeperijen/ wat poppegoet/ ende andere dingen die haer aengenaem zijn/ in de schoorsteen laten vallen/ of deselve des nachts in hare kleederen/ koussen en schoenen steecken/ ende dan des morgens hare kinderen een deel leugens wijs maecken van een seeckere paepsche sanct/ ghenaemt S. Claes/ seggende dat Sinter Claes dat gedaen heeft: ende maecken haer alsoo schuldigh aen die paepsche superstitis en afgoderye/ ende planten die hare kinderen in."

vertaald
("De ouders die lid van de kerk zijn zondigen als zij een keer per jaar voor hun kleine kinderen enige snoepjes, wat poppen en andere dingen die zij leuk vinden in de schoorsteen laten vallen of die in de nacht in hun kleren, kousen en schoenen stoppen en dan 's morgens tegen hun kinderen liegen dat een zekere roomse heilige genaamd Sint Klaas dat gedaan heeft. En zij zichzelf zo schuldig maken aan rooms bijgeloof en afgoderij (aanbidden van vreemde goden) en die zo aan hun kinderen doorgeven.")

Opdracht:

-Welke bekende Sinterklaas gebruiken herken je in de tekst uit 1679?

- Wat is een bron?

- Wat is een zonde?

Tussen 1750 en 1850 hebben belangrijke mensen, vooral uit de steden, geprobeerd het Sinterklaasfeest te beschaven. Dat wil zeggen dat ze het feest vooral minder eng wilden maken. Het feest zoals het ‘gewone’ volk het op straat vierde wilden ze weghebben.

Kinderen kregen te horen dat ze goed hun best moesten doen, anders zouden ze niets krijgen van de goedheiligman. Het feest veranderde langzaam en het kind werd niet meer zo bang gemaakt. Wel speelde het nog steeds een belangrijke rol in de opvoeding.

In de twintigste eeuw zien we in Nederland nog steeds heel veel verschillen in het vieren van Sinterklaas per provincie/gebied. Pakjesavonden vonden vooral in de steden plaats. In de dorpen zette men een schoen voor de schoorsteen, maar men hield geen pakjesavond.

Vanaf de jarten dertig van de twintigste eeuw gingen kinderen ook cadeautjes geven aan hun ouders. Sinterklaas veranderde steeds meer in een vriendelijke, aardige Sint.

Na de tweede wereld oorlog zijn ook volwassenen elkaar steeds vaker cadeautjes gaan geven. Het vieren van Sinterklaas met Surprises en gedichten werd een zeer groot gebruik.

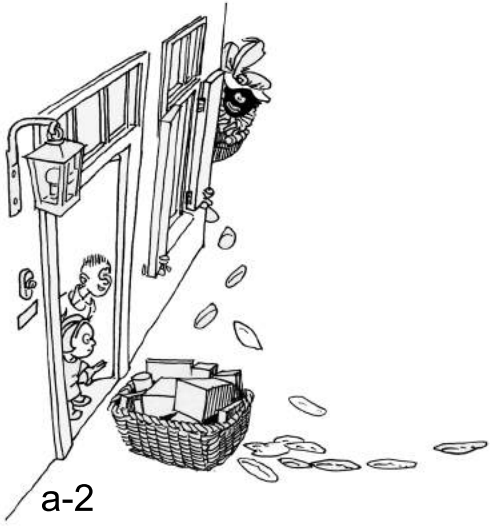

Zwarte Piet

Iedereen kent Zwarte Piet, de grote kindervriend en steun en toeverlaat van Sinterklaas. Altijd helpt hij die oude baas, die soms wel eens verstrooid kan zijn. Er zijn heel veel Zwarte Pieten, niemand weet precies hoeveel. Soms doen ze heel domme dingen en loopt alles in de soep. Gelukkig zijn er ook heel slimme Zwarte Pieten die precies weten hoe ze de vertraging moeten oplossen zodat Sinterklaas toch nog op tijd komt voor pakjesavond.

Zwarte Piet kun je herkennen aan:

1 - Een zwart gezicht (dit is een masker).

2 - Een zak die hij met zich meedraagt waar meestal pepernoten of cadeautjes inzitten. Toch weet iedereen nog wel dat hij er ook wel stoute kinderen mee afvoerde naar Spanje. Heel soms had hij vroeger een mand, in plaats van een zak.

3 - Een roe, als hij hem gebruikt is dat meestal om mee te vegen, want eigenlijk is een roe een korte bezem. Vroeger kreeg je die wel eens in je schoen, of zat Zwarte Piet je ermee achterna... Ermee slaan deed hij meestal niet.

4 - Een ketting, om aan te geven dat hij geketend is en om herrie mee te maken. Tot aan de jaren vijftig van de vorige eeuw had hij die in ieder geval. In de boekjes kwam de ketting nog wat langer voor. Een aantal oudere mensen weet dit nog.

Opdracht
Op de volgende foto's zie je Zwarte Piet. Wat valt jullie op?

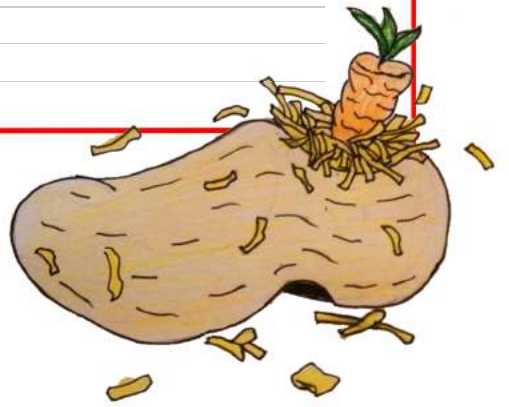

West-Kapelle 1948

Helmond 1945 (bij Vlisco)

Roosendaal 2012

Nijmegen +/- 1910

Boekje van Nans van Leeuwen (+/- 1950)

A

B

C

D

E

F

In heel veel landen viert of herdenkt men
Sint Nicolaas.
In de 11 landen op de landkaart, voorzien van een
nummer, komt Sint Nicolaas met een begeleider
(net zoals in Nederland). Een begeleider is iemand
die een ander helpt.

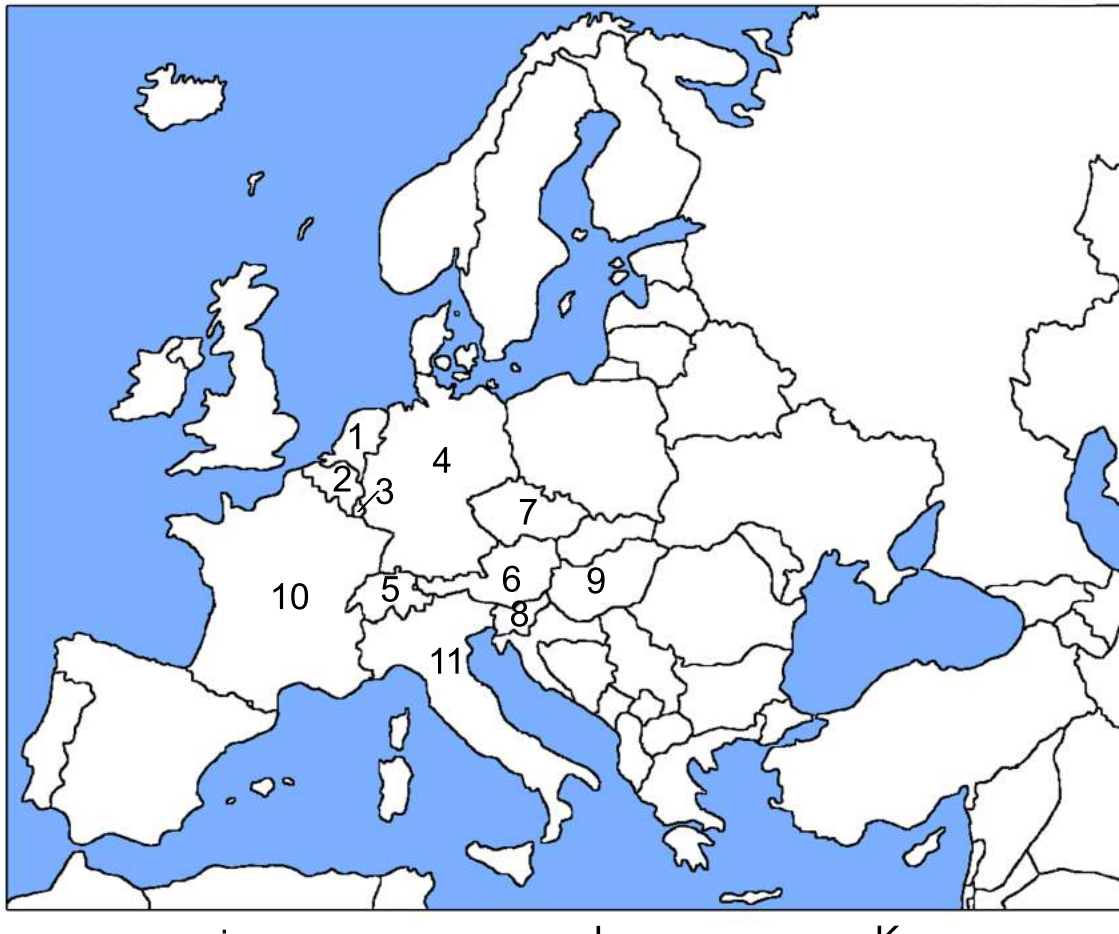

Opdracht
Noteer de naam van het land bij het juiste nummer.
Van de 11 landen zie je ook de vlaggen op dit werkblad.
Noteer de letter van de vlag bij het juiste land.

1
2 _____
3
4 _____
5 _____
6
7 _____
8 _____
9
10
11 _____

G

H

i

J

K

Zoals we op de vorige pagina konden zien, komt in Europa Sint Nicolaas vaak met een begeleider. In veel gevallen is dit een zwart geschminkte begeleider. Zijn uiterlijk verschilt van land tot land, maar (meestal) kan hij herkend worden aan zijn vier uitgesproken kenmerken:

1 - Zijn maskerade (waarvan de goedkoopste en eenvoudigste versie een zwart gezicht is).
2 - Zijn zak of mand (soms gevuld met kooltjes) In Nederland. zit de zak meestal vol met cadeautjes en pepernoten
3 - Zijn roe.
4 - Een ketting.

Opdracht
Bekijk de volgende foto's van begeleiders van Sint Nicolaas uit het buitenland.
Noteer bij elke foto het land van de begeleider.
Noteer ook welke kenmerken van Zwarte Piet je tegenkomt bij de begeleiders.

Naam:
Land:
Kenmerken:

Naam:
Land:
Kenmerken:

Naam:
Land:
Kenmerken:

Naam:
Land:
Kenmerken:

Naam:
Land:
Kenmerken:

Naam:
Land:
Kenmerken:

De begeleider van Sint Nicolaas in Oostenrijk heet Krampus.
Krampus is een beestachtige demon (kijk maar op de foto's).
De naam Krampus komt van het woord *krampen*, wat *klauw* betekent.
Buiten Oostenrijk komt Krampus ook voor in Hongarije, Slovenië, Kroatië, Tsjechië en Italië. Vooral op 5 december lopen jongelui verkleed als Krampus door de straten om kinderen (en volwassenen) angst aan te jagen.
Dit doen ze met (roestige) bellen en kettingen (ook dit zie je op de foto's terug).

Samen met Krampus komt Sint Nicolaas bij kinderen thuis. Krampus komt voor de stoute kinderen. Deze dreigt hij in de zak te stoppen. Sint Nicolaas komt voor de lieve kinderen en eist van de stoute kinderen dat ze beloven het nooit meer te doen. Krampus dreigt ondertussen met de roe. Meestal zijn er dan ook geen stoute kinderen meer die door Krampus moeten worden meegenomen.

Het uiterlijk van Krampus verschilt niet alleen per land maar vaak ook per dorp.

Zoals we al eerder konden lezen, komt het zwart schminken van het gezicht al heel lang voor in Nederland.
Lees de volgende tekst uit het jaar 1792 over een zwarte Sinter(Klaas) goed door:

"Gijs de Kleermaker. Mannen, wat hadden wij op Sinterklaas-avond een pret! het was een klucht, om te zien, hoe bang mijne jongens waren, ha! ik moet er nog om lagchen, als ik er om denk; mijn wijf zelve, schoon zij van de vonk wist, zou wel in een hoek gekropen hebben, zoo had ik mij toegetakeld, met lappen en vodden van allerhande kleuren, mijn bakhuis had ik zwart gemaakt, en ik rammelde zoo verschrikkelijk met de ketting, dat het huis er van daverde; met een holle stem vraagde ik, of er ook stoute jongens waren? dat ik Sinter Klaas was, die nu reed, om naar de jongens te zoeken, die niet wilden leeren, maar die, voor zoete kinderen, appelen, noten, kastanjes, en Sinterklaasgoed had. De kinderen kroopen in een hoek,..."

vertaald
("Gijs de Kleermaker: Mannen, wat hadden we op Sinterklaasavond een pret! Het was zo grappig om te zien hoe bang mijn jongens waren, ha! ik moet er nog steeds om lachen als ik er aan denk. Mijn vrouw, hoewel ze van het plan wist, was bijna in een hoek gekropen, zo had ik mijzelf toegetakeld met lappen en vodden in allerlei kleuren. Mijn gezicht had ik zwart gemaakt en ik rammelde zo verschrikkelijk met de ketting, dat het huis er van dreunde. Met een holle stem vroeg ik of er ook stoute jongens waren? Dat ik Sinter Klaas was die nu langskwam om naar de jongens te zoeken die zich niet wilden gedragen, maar die, voor lieve kinderen appelen, noten, kastanjes en Sinterklaassnoep bij me had. De kinderen kropen in een hoek.")

Tip: Op www.kids.sintenpietengilde.nl vind je oude foto's en tekeningen over Sinterklaas en Zwarte Piet

Opdracht

- Wanneer speelt het verhaal zich af?
- Waarvoor zijn de kinderen bang?
- Wat had Gijs de Kleermaker zwart gemaakt?
- Wat deed hij met zijn ketting?
- Wat deelt hij uiteindelijk uit?

Een voorbeeld van een Zwarte Klaas (door F.H. van Leent)

De Zwarte Sinterklaas van de Veluwe

Hier nog een verhaaltje met een Zwarte (Sinter)Klaas uit 1802:”

“Helm. Men had, voor tijden, en heeft nog wel hier en daar, de kwade gewoonte, dat men, op den dag, die aan eenen roomschen Heiligen, St. Nicolaas genaamd, gewijd is, kerels verkleedde en zwart maakte, die dan den Heiligen moesten verbeelden, met rammelende kettingen aan de huizen rond gingen en de kinderen bang maakten. Den zoeten kinderen gooiden zij lekkers toe, en sloegen vaak de stoute jongens, welken zij ook eene roede bragten.”

(”Helm: Men had vroeger, en heeft nog wel hier en daar de foute gewoonte, dat men, op de dag, die aan een roomse heilige, Sint Nikolaas genaamd, gewijd is, kerels verkleedde en zwart maakte die dan de heilige moesten voorstellen, die met rammelende kettingen om de huizen langs gingen en de kinderen bang maakten. Voor de lieve kinderen strooiden zij lekkers en de stoute jongens sloegen ze en gaven ze een roe.”)

Tip: Op www.kids.sintenpietengilde.nl vind je nog meer oude verhaaltjes over Sinterklaas en Zwarte Piet

De tekst op de pagina hiernaast komt uit het boek
‘*Magazijn van spreekwoorden en zedenspreuken, opgehelderd door voorbeelden en vertellingen, tot een leesboek voor de jeugd*”

Naast deze zichtbare Zwarte (Sinter)Klaas vertelden de ouders hun kinderen ook vaak over Sinterklaas die ‘s nachts reed. Alhoewel men hier heel goed de mengfiguur van de Zwarte (Sinter)Klaas kon bedoelen had men hier ook soms de Heilige Bisschop in gedachten die wij nu ook als Sint Nicolaas kennen. Maar deze figuur zag je nooit bij het nachtelijk bezoek.

In de loop van de negentiende eeuw werd het steeds normaler om wel een bisschop op te voeren, toen zorgde dat voor een probleem. Want twee Sint Nicolazen samen, dat was onhandig. Vandaar dat voor de Sinterklaas met het zwarte gezicht een nieuwe naam moest worden verzonnen.

Men heeft heel veel namen uitgeprobeerd: Heintje Pik, Pieterman, Knecht, Trabbedoeli en... Zwarte Piet. Dat leek ook wel erg veel op Zwarte Klaas en paste dus goed. Zwarte Piet is de naam die we nog steeds gebruiken.

Opdracht

- Wanneer speelt het verhaal zich af?

- Wat kregen de zoete kinderen?

- Wat kregen de stoute kinderen?

- Welke kenmerken van Zwarte Piet herken je??

We tonen nog een gedicht. Dit gedicht maakt de overeenkomsten met de begeleiders uit andere landen heel duidelijk.

Het gedicht is geschreven door Harme Bevoort, een dichter uit de handelsstad Enkhuizen. Hij was een beroemd man in zijn stad. Hij leefde van 1801 tot 1874. Het gedicht is in 1850 opgeschreven in een schrift samen met andere door hem geschreven gedichten.
Waarschijnlijk is het ouder en op een pamflet (een soort folder) uitgegeven.

Een deel van het gedichtje:

"Gerust kunt ge u nu buiten wagen
Geen zwarte kop
met huiden om het lijf geslagen
en hoornen op.
Geen ketens ramm'len langs de keijen
Als van een beer,
Gij hoort geen deur, geen schot rammeijen
Geen angstkreet meer."

("Je kunt nu gerust naar buiten gaan
Er is geen zwarte kop meer te zien
met huiden om zich heen geslagen
en hoorns op zijn kop.
Er zijn geen ketens meer die langs de keien rammelen
Alsof het een (vastgemaakte/geketende) beer zou zijn,
Je hoort geen deur, geen afscheiding meer rammelen
Je hoort geen angstig geschreeuw meer.")

Opdracht
1 - Welke kenmerken van Zwarte Piet herken je in het gedichtje?

2 - Welk woord geeft aan dat het Sinterklaasfeest vroeger heel erg griezelig was?

Veel mensen vragen zich af hoe de kleding van de Zwarte Pieten die we nu kennen ontstaan is. In de vorige dia's hebben we jullie verteld over de Zwarte (Sinter)Klazen, die voorlopers zijn van de Zwarte Pieten. Soms echter, als mensen wat meer geld hadden, dan maakten ze niet hun gezicht zwart met roet, maar dan gebruikten ze een masker. Ook van deze gemaskerde Klazen kennen we een aantal voorbeelden.

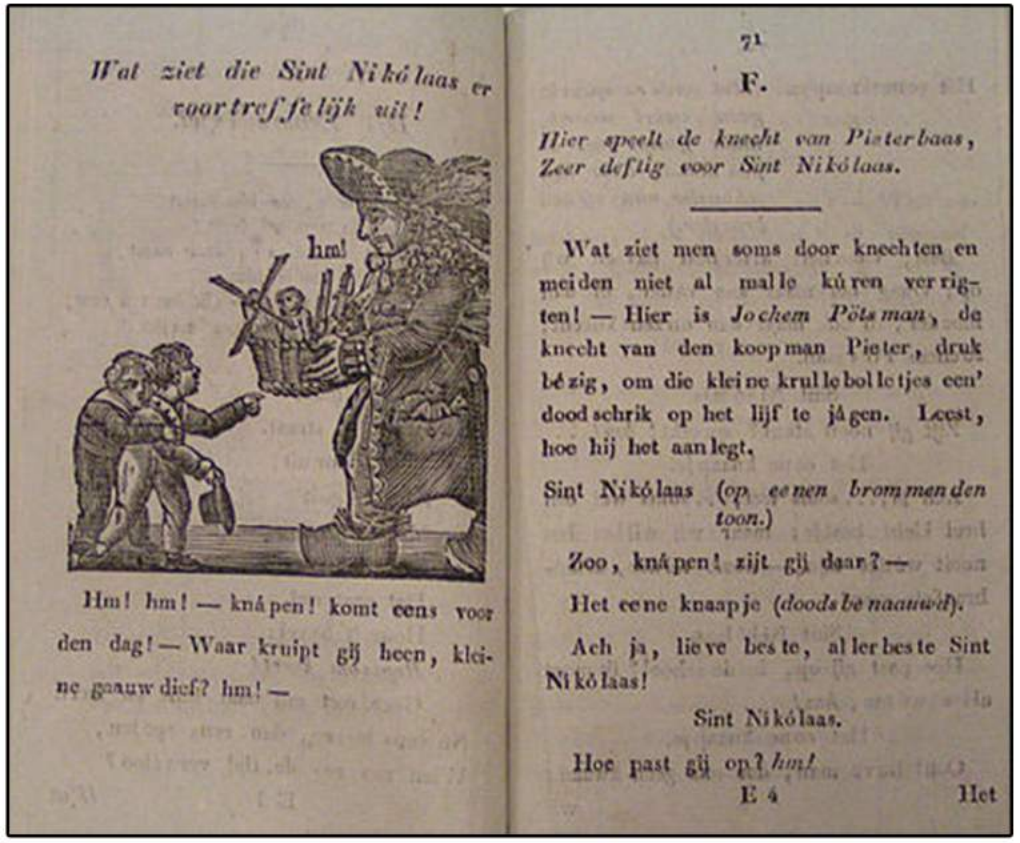

Wat ziet die Sint Nikólaas er voortreffelijk uit!

hm!

Hm! hm! — knápen! komt eens voor den dag! — Waar kruipt gij heen, kleine gaauw dief? hm! —

71

F.

Hier speelt de knecht van Pieterbaas, Zeer deftig voor Sint Nikólaas.

Wat ziet men soms door knechten en meiden niet al malle kúren verrigten! — Hier is *Jochem Pötsman*, de knecht van den koopman Pieter, druk bézig, om die kleine krullebollétjes een' doodschrik op het lijf te jágen. Leest, hoe hij het aanlegt.

Sint Nikólaas (*op eenen brommenden toon.*)

Zoo, knápen! zijt gij daar? —

Het eene knaapje (*doodsbenaauwd*).

Ach ja, lieve beste, allerbeste Sint Nikólaas!

Sint Nikólaas.

Hoe past gij op? *hm!*

E 4 Het

Uit: 'De beminnelijke Gerrit (Roelf Gerrit Rijkens, 1840)

1846 (uit een krant)

1849 (pamflet van een boekhandel)

Al eerder zagen we Sint Nicolaas rond 1800 als volgt afgebeeld.

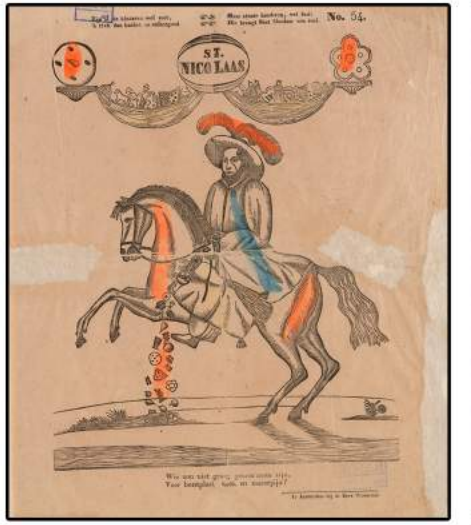

Omdat Zwarte Piet eigenlijk Sint Nicolaas is, zoals we hebben gezien, kan het heel goed zijn dat zijn chique pak, zijn hoed met veer, zijn krullenpruik en zijn kraag hiervan zijn afgekeken.

Onderstaande namen zijn allemaal begeleiders van Sinterklaas in verschillende landen. De namen zitten kriskras verborgen in het veld met letters. Letters kunnen vaker gebruikt worden.
Streep de gevonden woorden door.

Sinterklaas en Buttnmandl
(gehuld in stro of vellen)

Hans Trapp (Elzas)

Zwarte Piet
Krampus
Berchta
Hans Trapp
Houseker
Jullbocken
Klaubauf
Knecht Ruprecht
Nicodemus
Pelznickel
Percht
Pere Fouettard
Schmutzli
Hans Muff
Buttnmandl

G	A	R	H	A	J	U	L	L	B	O	C	K	E	N	E	U	E	X	Q
Y	U	E	K	R	I	J	M	J	U	B	M	I	D	S	J	I	C	A	A
A	P	U	W	O	M	F	E	U	O	F	P	M	A	T	E	L	K	U	R
K	Z	W	A	R	T	E	P	I	E	T	P	E	H	T	I	D	P	O	Z
B	N	I	C	O	D	E	M	U	S	G	A	C	I	O	J	N	U	W	P
O	I	E	O	A	I	S	N	D	U	R	R	W	U	W	O	A	S	O	E
E	H	L	C	U	Q	U	M	A	I	E	T	E	A	F	U	M	F	G	R
X	A	S	Z	H	V	G	U	T	P	K	S	N	V	I	X	N	U	P	E
I	N	U	A	T	T	I	O	I	I	E	N	E	E	O	C	T	A	D	F
C	S	U	E	C	U	R	I	T	J	S	A	D	A	I	E	T	B	A	O
N	M	K	E	X	E	M	U	W	I	U	H	P	N	S	U	U	U	X	U
O	U	M	A	K	A	Z	H	P	E	O	I	U	A	S	I	B	A	P	E
U	F	A	E	Z	Z	M	U	C	R	H	W	E	O	E	E	M	L	Y	T
E	F	U	O	H	D	A	T	N	S	E	W	E	U	R	P	B	K	N	T
M	U	U	A	I	A	D	J	U	B	Z	C	O	C	V	D	I	S	A	A
E	K	R	A	M	P	U	S	P	O	Z	H	H	W	M	G	E	E	P	R
C	I	T	A	U	O	D	L	H	U	C	T	A	T	K	X	O	I	C	D
U	A	O	F	E	Y	E	A	K	D	A	R	E	O	R	B	U	E	T	A
A	O	L	E	E	M	O	L	D	L	E	K	C	I	N	Z	L	E	P	T
E	I	U	I	O	O	I	M	U	N	D	K	Y	H	D	P	U	U	E	O

Opdracht
Test je kennis van het Sinterklaasfeest door de volgende vragen te beantwoorden.
Noteer van ieder antwoord de letter die erbij staat. Alle letters bij elkaar vormen iets dat typisch voor het Sinterklaasfeest is. De letters staan wel door elkaar!

_ _ _ _ _ _ _

Hoe heet de begeleider van Sinterklaas in Oostenrijk?
t - Pampus
b - Krampus
n - Kampus

Welk snoepgoed hoort bij Sinterklaas?
o - Marsepein, taaitaai, speculaas, kerststol
b - Taaitaai, krentenbrood, speculaas, chocolade letter
r - Marsepein, taaitaai, kikkers en muizen, pepernoten

Sinterklaas weet alles van iedereen. Hij kan dat makkelijk terug lezen...
w - op zijn I-pad
d - in het grote boek
f - in de krant

Hoe wordt de avond van 5 december genoemd?
t - Pakjesavond
n - strooiavond
s - Uitpakavond

Maak de volgende zin af: Zie ginds komt de ... uit Spanje weer aan
s - Zeilboot
p - Speedboot
e - Stoomboot

Van welke plaats was Sint Nicolaas de bisschop?
b - Myra
e - Utrecht
f - Vaticaan

Waarvoor dienen de kettingen die sommige begeleiders (helpers) van Sinterklaas met zich meedragen (en Sinterklaas vroeger ook)?
z - Om stoer te zijn
a - Om lawaai te maken (schrikeffect)
o - Omdat ze dat mooi vinden

Zwarte Piet en Sinterklaas
geschreven door
Sharon

Elk jaar rond 14 November arriveren de Sint en zijn Zwarte Pieten weer in Nederland met de stoomboot. Heel veel kinderen wachten hen op langs de kant.
Ze willen graag hun schoentje zetten en liedjes zingen voor de kachel, en de volgende ochtend hun cadeau en hun snoepjes ontvangen. Ik geloof niet meer in Sinterklaas.
Ik vind het leuk om mijn moeder te helpen met het inpakken van de cadeautjes en om op pakjesavond te zien hoe mijn broertje en zusje hun cadeautjes aan het uitpakken zijn. Vaak laten we een beetje rommel liggen alsof Zwarte Piet druk bezig is geweest en nog maar net vertrokken is. Mijn moeder zei vroeger, en nu nog steeds: “Zwarte Pieten zijn zwart door de schoorsteen omdat het daar heel vies is. Als je stout bent krijg je de roe en rijden de Sint en Piet zo je huisje voorbij.”.
Vanaf groep 5/6 komen de Sint en zijn Zwarte Pieten niet meer in de klas. We zijn toen wel begonnen met surprises geven.

Ik vond het vroeger altijd zo zielig dat de Zwarte Piet en de Sint in de koude winternacht moesten lopen en dat ik lekker warm binnen lag te slapen. Ik vond het heel grappig als de Piet ging strooien met de snoepjes uit de zak. Ik was ook weleens bang. Bijvoorbeeld als de Piet heel hard op de deur bondse.
Ooit was er eens een Piet die zo hard bonsde en raasde dat ik bang was dat de deur er af zou vallen.
Zodra ik alle cadeautjes eindelijk had uitgepakt, ging ik er vrolijk en blij er lekker mee spelen. Toen ik klein was, heb ik een keer een oude meneer voor Sinterklaas aangezien. Hij moest er wel om lachen. Nu geniet ik van mijn broertje en zusje hoe zij het feest beleven.
Toen ik in de klas te horen kreeg dat Sint niet echt is, was ik acht jaar. Dat is nu alweer vier jaar geleden. Nu ga ik nog steeds naar de intocht in Scheveningen.
De optocht in Scheveningen vind ik het leukste onderdeel van het feest. Pakjesavond is altijd heel speciaal.
Sinterklaasjournaal en andere programma’s op televisie zoals Slot Marsepeinstein en de Club van Sinterklaas kijk ik graag.

De Club van Sinterklaas komt nog steeds op televisie. Ik kijk dat nog steeds samen met mijn broertje en zusje. Toen ik acht was hoorde ik dus dat Sinterklaas niet echt is. Ik kreeg dit te horen van een klasgenootje. Ik dacht eerst dat het niet waar was en dat Sinterklaas wel bestaat. Dat hij niet bestaat, vond ik heel jammer en ik dacht ‘Mama heeft mij altijd geleerd om niet te liegen.’.
En nu heeft mijn mama wel gelogen tegen mij. Maar toen mijn moeder het had uitgelegd dat het leuk is om zo’n sprookje te vieren, snapte ik het wel. Ik zie zelf hoe mijn broertje en zusje blij zijn en genieten van de cadeautjes en de snoepjes. Maar ik zat nog steeds met de vraag: ‘waar gaan de wortels en het water dan heen? Ik heb dat toen aan mijn moeder gevraagd. Mijn moeder gooide het altijd weg of we aten een dag later peen met ui.
Soms bakken we zelf kruidnoten om zelf lekker op te peuzelen. Maar hoe de kokpiet ze maakt is toch nog steeds het lekkerst. Weet je trouwens dat ik stiekem nog steeds heel hard de liedjes mee zing voor de kachel?

Samen met mijn mama maak ik graag rommel voor mijn broertje en zusje. We laten wat inpakpapier en een schaar liggen en zetten wat stoelen scheef neer. Alsof Zwarte Piet het heel druk had toen hij met de cadeautjes bezig was. We zeggen dan altijd dat het vast de rommelpiet was die is langs geweest in de woonkamer.

Het verhaal op de vorige pagina's is geschreven door Sharon (12 jaar).
Ze heeft haar herinneringen aan Sinterklaas en Zwarte Piet
opgeschreven aan de hand van de volgende woorden:

Strooien
Schoorsteen
Zwart
Bang
Vrolijk
Snoep
Roe
Koud
Warm
Surprise

Schrijf zelf ook een verhaal of schrijf je mooiste Sinterklaasherinneringen op.
Doe dit aan de hand van de bovenstaande tien woorden.
Stuur je verhaal op naar kids@sintenpietengilde.nl.
De leukste verhalen komen op de website www.kids.sintenpietengilde.nl te staan.

Het allermooiste verhaal wint op 5 december 2016 een prijs!

Het verhaal mag niet langer zijn dan 500 woorden!

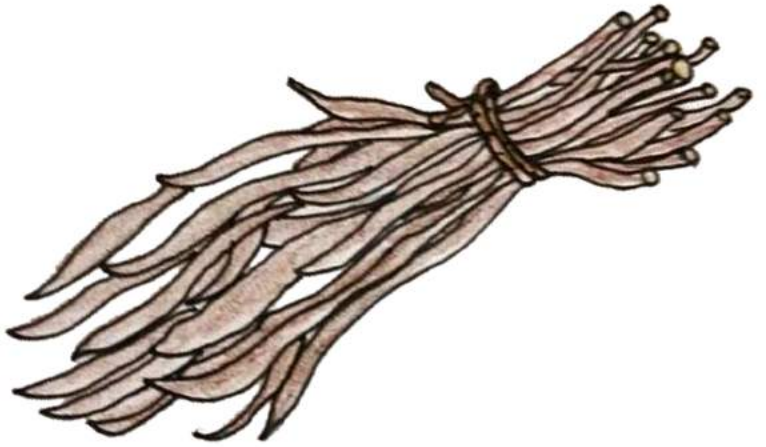

Opdracht

De tekeningen in dit lespakket zijn getekend door Eva, een meisje van 12 jaar. Eva heeft de tekeningen getekend aan de hand van de foto's, plaatjes en teksten over het Sinterklaasfeest waarvan je er een aantal in dit lespakket terugvindt (op slide b-6 en b-7)

Schrijf vijf dingen op uit de oude teksten die ons vertellen hoe Sint Nicolaas er vroeger uit heeft gezien. Maak hiermee je eigen tekening.

Stuur je tekening op naar: kids@sintenpietengilde.nl

De mooiste tekeningen komen op de website van www.kids.sintenpietengilde.nl

De allermooiste tekening wint op 5 december 2016 een prijs.

Onderstaande woorden zitten kriskras verborgen in het veld met letters. Letters kunnen vaker gebruikt worden. Streep de gevonden woorden door.

Streep je mee?

Roe	Boek
Paard	Zak
Schoorsteen	Staf
Zwarte Piet	Mijter
Dak	Snoep
Strooien	Hooi
Schoen	Wortel
Pakjesavond	Zingen
Kruidnoten	Gedicht
Ketting	Maan
Stoomboot	Veer
Lootjes	Letter
Marsepein	Surprise

T	W	B	X	O	L	I	R	L	E	L	D	L	N	I	T
T	T	L	U	G	M	M	O	Z	O	S	E	G	S	E	A
X	P	A	M	A	A	N	E	I	O	O	R	T	S	E	J
S	A	A	L	K	R	E	T	N	I	S	T	E	R	C	U
G	K	E	N	K	S	P	E	G	E	B	E	J	A	O	O
F	J	U	L	A	E	A	I	E	K	A	D	U	E	T	W
L	E	R	T	Z	P	A	P	N	A	A	G	X	H	S	L
M	S	B	V	E	E	R	E	T	J	I	M	C	T	T	I
E	A	U	R	L	I	D	T	O	P	U	I	O	O	H	I
H	V	N	R	S	N	K	R	U	I	D	N	O	T	E	N
B	O	Q	O	P	E	N	A	E	E	N	B	R	E	O	N
N	N	E	V	T	R	Q	W	G	K	M	E	E	Q	N	V
E	D	I	T	N	K	I	Z	F	O	T	E	O	P	E	G
F	P	I	P	E	O	N	S	O	T	U	U	H	H	G	E
P	N	E	O	T	F	S	T	E	V	C	C	R	C	C	O
G	N	B	F	A	T	S	L	I	O	Y	A	N	E	K	S

Handleiding bij het lespakket over de geschiedenis van het Sinterklaasfeest.

Geachte leerkracht,

Al vele jaren vieren we het Sinterklaasfeest. Velen van ons kennen echter niet het hele verhaal over het Sinterklaasfeest. Dat komt omdat deze zaken in de boekjes en websites die er over bestaan niet of nauwelijks genoemd worden. Dat is jammer want zo ontstaat er geen compleet en juist beeld van de geschiedenis van het feest zoals wij dat heden ten dage kennen en er doen allerlei geruchten de ronde over het feest die absoluut niet kloppen.

Met dit lespakket wil het Sint & Pietengilde de eerste stap zetten om de kennis rond de geschiedenis van het Sinterklaasfeest te vergroten. Dit natuurlijk ook met betrekking tot de geschiedenis van Zwarte Piet. In dit lespakket worden bronnen aangeleverd die veel toe zullen voegen aan uw kennis omtrent de ontwikkeling van het feest. Dit kan u en uw leerlingen helpen zich een compleet beeld te vormen over dit voor Nederland en de Nederlanders zeer belangrijk geachte Cultureel Erfgoed. Cultuur is belangrijk voor de identiteit en het is daarom belangrijk zeer goed op de hoogte te zijn van alle aspecten ervan, zeker ook in de huidige tijd. Wij hopen dat de hier gepresenteerde kennis, die in de loop der tijd zeker zal worden aangevuld een belangrijke bijdrage zal leveren aan het onderwijs en het beeld dat in de samenleving over dit feest bestaat.

Het lesmateriaal dat via dit lespakket verspreid wordt, zal hoogstwaarschijnlijk voor u veel nieuwe informatie bevatten. Het is dan ook aan te raden het lespakket zelf helemaal door te nemen zodat u op de hoogte bent van de inhoud die u kunt overdragen aan uw leerlingen. U zult veel nieuwe zaken tegenkomen die ook uw eigen kennis aanzienlijk zullen verrijken en u een completer en juister beeld geven van de geschiedenis van het huidige feest.

In het lespakket wordt relatief kort ingegaan op de geschiedenis van Sint Nicolaas omdat hier in andere publicaties al veel over geschreven is.

In het lespakket wordt heel uitgebreid ingegaan op de geschiedenis van Zwarte Piet, waarbij u getoond wordt dat deze is voortgekomen uit een veel langere geschiedenis dan waar over het algemeen tot nu toe van wordt uitgegaan. De Zwarte (Sinter)Klazen, met of zonder huiden en hoorns, spelen hierin een belangrijke rol. De bronnen maken duidelijk dat het gebruik qua tijd en plaats, betekenis en context door de tijd heen al veel langer is gevierd zoals velen Zwarte Piet in herinnering hebben, dreigend, als zwarte boeman met roe, zak en ketting, rond of op Sinterklaasavond op zoek naar stoute kinderen. Een figuur die een dubbelrol is van onze huidige Sinterklaas en Zwarte Piet. Iets dat overigens niet alleen in Nederland waarneembaar is. Ook wordt ingegaan op de verwantschap met de feesten in een aantal andere landen in Europa. Het Nederlandse feest is niet uniek, zoals velen wel lijken te denken.

Het is belangrijk te melden dat de geschiedenis nog veel uitgebreider is, maar dat wij ons bij deze eerste lessen hebben beperkt tot een relatief klein maar wel belangrijk en vaak onbekend gedeelte in verband met de doelgroep van jonge tieners.

In de loop der tijd zal het Sint & Pietengilde zijn lespakketten uitbreiden.

Wij wensen u veel succes en plezier bij het vergroten van de kennis van u en uw leerlingen omtrent de geschiedenis van het Sinterklaasfeest.

Sint & Pietengilde Kids

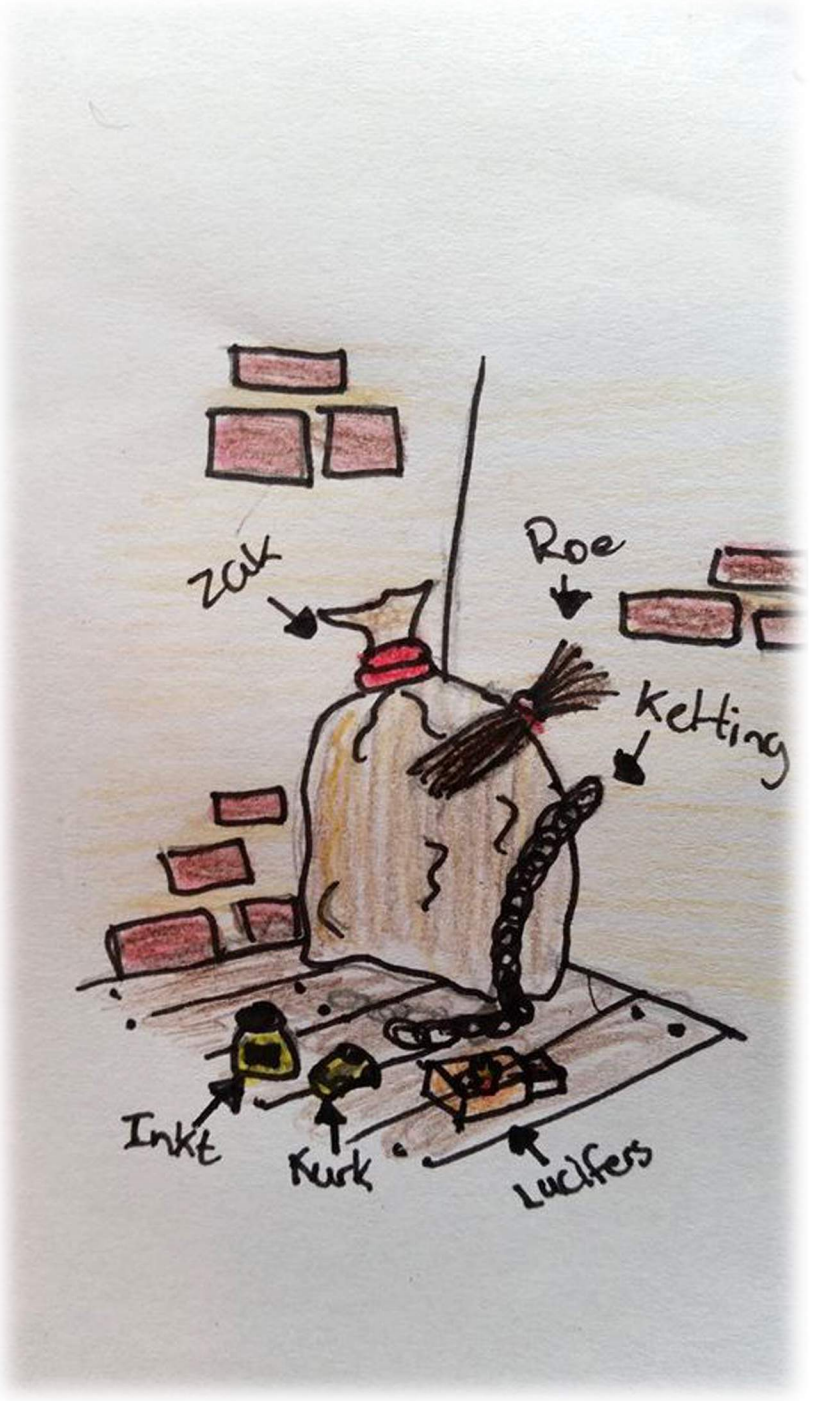

Lessen over Zwarte Piet

Voorbereiding:

Neem een roe, een zak en een ketting mee naar school.
Als het mogelijk is ook een potje zwarte schmink.

Lesdoelen:

De leerlingen weten dat:
- Je Zwarte Piet kunt herkennen aan bepaalde kenmerken:
  een zwart gezicht, een zak, een roe en een ketting.
- Hier soms nog huiden en hoorntjes bijkomen.
- Zwarte Piet vaak bonst, rammelt en herrie maakt (het wild geraas)
- Vaak laat hij na het bonzen op de deur of ruit een zak met pakjes
  achter op pakjesavond. Toch kan hij dat vaak ongezien doen
  omdat hij zo zwart is.
- Ook bij het schoentjes vullen (als je je schoen hebt gezet)
  heeft het nooit zin om op de uitkijk te gaan staan.
  De Zwarte Pieten willen niet gezien worden. Het zwart helpt daarbij.
- Zwarte Piet op zoek is naar stoute kindertjes.
- Zwarte Piet al zeker sinds het midden van de achttiende eeuw
  voorkomt in het Sinterklaasverhaal, maar dat hij toen vaak
  Zwarte Klaas (ook gewoon Sint Nikolaas) genoemd werd.
- Hij de grote hulp van Sinterklaas is.
- Zwarte Piet zijn werkt doet rond 5 december.

Uitwerking opdrachten

a-1

Welke bekende Sinterklaas gebruiken herken je in de tekst uit 1679?
- cadeautjes geven
- de schoorsteen
- schoen zetten
- snoep uitdelen
- nachtelijk bezoek

Wat is een bron?
- Een object (bijvoorbeeld een foto, krant, tekst, beeld) dat rechtstreeks informatie geeft over het verleden.

Wat is een zonde?
- Een overtreding van een goddelijke wet of regel. (ondanks het Sinterklaasfeest als zonde werd aangeduid bleven de mensen het wel degelijk vieren)

b-1

Op de volgende foto's zie je Zwarte Piet. Wat valt jullie op?
Zwarte Piet is op alle foto's zwart.
Zwarte Piet heeft altijd wel een attribuut bij zich (zak, roe en ketting)
Zwarte Piet zit op een paard

b-2

1 Nederland J
2 België D
3 Luxemburg H
4 Duitsland K
5 Zwitserland A
6 Oostenrijk G
7 Tsjechië I
8 Slovenië C
9 Hongarije F
10 Frankrijk E
11 Italië B

b-3

Boven
Naam: Pere Fouettard
Land: Frankrijk
Kenmerken: Zwart gezicht, roe

Midden
Naam: Ruprecht
Land: Duitsland
Kenmerken: Zwart gezicht, kettingen, roe, zak

Onder
Naam: Cert
Land:: Tsjechië
Kenmerken: Zwart gezicht, hoorntjes

b-4

Boven
Naam: Luxemburg
Land: Houseker
Kenmerken: Zwart gezicht, ketting

Midden
Naam: Schmutzli
Land: Zwitserland
Kenmerken: Zwart gezicht, roe, zak

Onder
Naam: Krampus
Land:: Italië
Kenmerken: Zwart gezicht, hoorntjes, roe, ketting

b-5

Wanner speelt dit verhaal zich af?
Op Sinterklaas-avond

Waarvoor zijn de kinderen bang?
Gijs de kleermaker had zich toegetakeld (verkleed) met
lappen en vodden van allerhande kleuren, zijn gezicht (bakhuis)
had hij zwart gemaakt, hij rammelde met een ketting en vroeg iets
met een holle stem

Wat had Gijs de Kleermaker zwart gemaakt?
Zijn bakhuis (gezicht)

Wat deed hij met zijn ketting?
Rammelen

Wat deelt hij uiteindelijk uit?
appelen, noten kastanjes en Sinterklaasgoed voor de zoete kinderen

h-4

b-6

Wanneer speelt het verhaal zich af?
In het jaar 1802. Op de dag voor St. Nicolaas.

Wat kregen de zoete kinderen?
De zoeten kinderen kregen lekkers toe gegooid

Welke kenmerken van Zwarte Piet herken je?
Zwart geschminkt gezicht, kettingen, roe

Wat kregen de stoute kinderen?
de roe(de)

b-7

Welke kenmerken van Zwarte Piet herken je in het gedichtje?
zwarte Kop
huiden om het lijf, hoornen
op zoek naar stoute kinderen (die hij dan in de zak af kon voeren)
ketens (kettingen)

Welk woord geeft aan dat het Sinterklaasfeest vroeger heel griezelig was?
angstkreet

c-2 tabberd

b
r
d
t
e
b
a

Bronvermelding foto's, plaatjes en oude teksten

a-1 (1659)	http://www.dbnl.org/tekst/_hoo005hoor02_01/_hoo005hoor02_01_0040.php
a-1 (oude tekst)	http://www.delpher.nl/nl/boeken1/gview?query=sinterclaes+swart&coll=boeken1&identifier=PgpiAAAAcAAJ
a-2 (links)	eigen beheer
a-2 (rechts)	https://www.flickr.com/photos/nationaalarchief/6437678345/in/set-72157628211261771
b-1 (linksboven)	http://tinyurl.com/ntssnlh
b-1 (rechtsboven)	http://www.rhc-eindhoven.nl/artikel/547/Sinterklaas
b-1 (links midden)	https://nl.pinterest.com/pin/413909021979935662/
b-1 (rechts midden)	http://www.noviomagus.nl/OudNijmegen/091/909-Sinterklaas-Rx01.jpg
b-1 (rechts onder)	Leeuwen, Nans van, Sint Nicolaasboek 1950
b-3 (boven)	http://www.belgaria.be/BULGARES_CELEBRES/Saint_Nicolas1.htm
b-3 (midden)	http://www.nikolaus-scheifendahl.de/nikolaus/bilder.html
b-3 (onder)	http://praguemylove.blogspot.nl/2010/12/naughty-or-nice.html
b-4 (linksboven)	https://jvbasbl.wordpress.com/vsite-vum-kleeschen/#jp-carousel-315
b-4 (linksmidden)	http://www.psv-sennhof.ch/der-samichlaus-besucht-sennhof.html
b-4 (linksonder)	http://altoadige.gelocal.it/bolzano/foto-e-video/2013/12/06/fotogalleria/san-nicolo-i-terrificanti-krampus-di-vipiteno-1.8248899#3
b-4 (rechts links boven)	http://www.charlesfreger.com/portfolio/wilder-mann/
b-4 (rechts rechts boven)	http://www.sullaneve.it/eventi-e-news/eventi/la-sfilata-dei-krampus-in-val-di-fassa.htm
b-4 (rechts links onder)	https://commons.wikimedia.org/wiki/File:KrampusG.JPG
b-4 (rechts rechts onder)	
b-5 (oude tekst)	http://www.earlydutchbooksonline.nl/nl/view/image/id/dpo%3A2471%3Ampeg21%3A0011/searchvalue/
b-5 (links)	Zwarte Klaas uit "De Orgelspeler" (1881) van Leent, F.H.
b-5 (rechts)	Zwarte Sinterklaas van de Veluwe uit Wild Geraas (Uitgeverij Aspect, 2e druk 2010 p. 99(van Scheer, A.J.
b-6 (oude tekst)	http://www.delpher.nl/nl/boeken1/gview?query=Magazijn+van+spreekwoorden+en+zedenspreuken%2C+opgehelderd+door+voorbeelden+en+vertellingen%2C+tot+een+leesboek+voor+de+jeugd&coll=boeken1&identifier=7OVWAAAAcAAJ Pagina 122
b-7 (gedicht)	http://home.hccnet.nl/k.fijma/hbgednicolaas.html
b-8 (linkerpagina)	http://www.dbnl.org/arch/rijk002bemi02_01/pag/rijk002bemi02_01.pdf Pagina 71
b-8 (rechts boven)	https://groninganus.wordpress.com/2013/11/03/blanke-boeman-was-voorganger-van-zwarte-piet/
b-8 (links boven)	https://groninganus.wordpress.com/2013/11/03/blanke-boeman-was-voorganger-van-zwarte-piet/
b-8 (rechts onder)	https://www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/RP-P-OB-78.300
b-8 (links onder)	http://www.openluchtmuseum.nl/ontdek-het-museum/collectie-voorwerpen/sint-nicolaas/st-nicolaas-te-paard/
c-1 (rechts)	hhttp://www.german-way.com/krampus-the-christmas-devil-of-alpine-europe/
c-1 (links)	https://en.wikipedia.org/wiki/P%C3%A8re_Fouettard

h-5 Bronnen beginnend ,met http of https zijn aanklikbaar